

בצילא דשבטא

פירושים וביאורים מתורת רה"י הגאון רבי בצלאל טולידאנו שליט"א

בס"ד, גליון פרשת שמיני תשפ"ה ♦ 156

ברין השותה יין ונכנס למקדש

לכזית [ומה ששיעור החיוב בשתיית יין של תרומה הינו בכזית, היינו משום שהפסוק 'זר לא יאכל קדש' דהיינו תרומה - נאמר בלשון אכילה, ולכך אף שיעור שתיית תרומה בכזית, אבל צירופו הוא רק בשיעור כדי שתיית רביעית].

וכתב הראב"ד (שם), שאמת הוא שכן מצא בתוספתא, אבל במסכת כריתות (יב:) נראה שאף לענין שתיה בעינן כדי אכילת פרס, וזהו שיטת ה"א שהעתיק השו"ע (שם).

והגם שבהלכות שביתת עשור, לא השיג הראב"ד כלום, נראה לומר, דשמא נקט דיוה"כ שאני, משום דביוה"כ השיעור הוא בייתובי דעתא, ומש"ה סבר הראב"ד שרק השותה בשיעור זמן של שתיית רביעית הוא דמייב דעתא, ולא בכדי אכילת פרס.

ובשונה מתרומה דהוי שיעור באיסור, ובהא נקיט הראב"ד דעד כדי אכילת פרס, מצטרפת שתייתו לשתיה אחת ומש"ה מתחייב עליה, אולם דעת השו"ע דהיייתובי דעתא הוא רק דין בהלכות שיעורין ואינו החפצא של האיסור ביוה"כ, ולכך השווה את דין שתיית תרומה לשתיה ביוה"כ, וכבר הוכחנו במקו"א דזוהי דעת הרמב"ם, ועי' ביאור הגר"א (שם אות ט').

גדר הפסקה בשתיה

ויעויין בביאור הגר"א (שם) שכתב, דלמד הרמב"ם שרק ת"ק סבר שהשיעור הוא בכדי אכילת פרס, אבל רבי אליעזר (כריתות שם) פליג וס"ל דאם פסק בה או אם נתן מעט מים, חד טעמא לתרווייהו, דכיון דנתן לתוכה מעט מים הרי לא שתה רביעית בכדי רביעית, ואנן קיי"ל כרבי אליעזר כמ"ש שם (יג:).

וביאור דבריו הקדושים, דדעת רבי אליעזר ששתיית רביעית צריכה להיות בשיעור של כדי שתיית רביעית, ומש"ה אם יש הפסק בשתיה אינו מצטרף, וחשיב כשותה חצי רביעית היום וחצי רביעית למחר, דבודאי אם נכנס למקדש ככהאי גוונא אינו חייב, ומשום דאין כאן שתיית רביעית, וכן בנתן בה מעט מים, הטעם הוא כיון שלא שתה רביעית בכדי שתיית רביעית, ולכך אין כאן שתיית רביעית, וזהו מקורו של הרמב"ם לכך שהשיעור הוא בכדי שתיית רביעית.

אולם הראב"ד סבר בדעת רבי אליעזר, דאם הפסיק באמצע שתייתו, אין החיסרון משום שחסר בהצירוף, אלא משום ד"יין ושכר" כתיב, ושתיה בהפסק אינה מביאה לידי שכרות, ולכך לאחר שתיה בצורה זו מותר להורות.

אשר לפי"ז נראה לבאר פלוגתת הרמב"ם והראב"ד, דלדעת הרמב"ם, אדם ששתה בהפסקים אי"ז נחשב ששתה רביעית יין כלל, משום דאינו מצטרף, ולכך פסק דלא מיבעיא שהוא פטור מצד 'ושכר', אלא אף מותר הוא בעבודה, כיון דעכ"פ לא שתה רביעית.

עיקר איסור שתיית יין בנכנס למקדש

איתא בפרשתן (י"ט), 'יין ושכר אל תשת', אתה ובניך איתך בבואכם אל אוהל מועד ולא תמותו, חוקת עולם לדורותיכם'.

וכן כתב הרמב"ם (ביאת מקדש פ"א ה"א) וז"ל, כל כהן הכשר לעבודה, אם שתה יין, אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים, ואם נכנס ועבד, עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים, שנאמר 'ולא תמותו', והוא ששתה רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו מ' יום, אבל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה יין מגיתו בתוך מ' - אפילו יתר מרביעית פטור ואינו מחלל עבודה.

ולהלן שם (ה"ה) כתב, שתה כדי רביעית בלבד, והיה בה מים כל שהוא וכו', הרי זה מותר לעבוד, עכ"ל.

והשיג הראב"ד וז"ל, זה לא מחזור, אלא דפטור קאמרינן, אבל מותר לעבוד לא אמרינן אלא להורות, עכ"ל.

וביאור דברי הראב"ד, דהנה איתא במתני' כריתות (יב:), שתה רביעית יין ונכנס למקדש ושהה כדי אכילת פרס [בשתיית היין] חייב, רבי אליעזר אומר, אם הפסיק בה או נתן מים כל שהו, פטור, ע"כ, וכוונת הראב"ד דמשמעות המשנה היא, שאם נתן בה מים כל שהו אינו מותר בעבודה, אלא דפטור אבל אסור.

אולם יעויין בדברי הכסף משנה (שם) שכתב, דהא דנקט ר"א לשון פטור לאו דוקא הוא, אלא כיון שת"ק אמר חייב, נקט רבי אליעזר לשון פטור, אבל אה"נ דפטור ומותר קאמר, וכדעת הרמב"ם.

ויש להבין במאי תליא פלוגתת הראשונים, אי פטור אבל אסור, או דפטור ומותר קאמר.

פלוגתת הראשונים בדין צירוף שיעור שתיה

ונראה לבאר, דהרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו אזלי, דהנה גבי צירוף שיעור שתייה, כתב הרמב"ם (שביתת עשור פ"ב ה"ד) וז"ל, שתה מעט וחזר ושתה, אם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית מצטרפין לשיעור, ואם לאו אין מצטרפין, עכ"ל.

ומבואר מדבריו, דשיעור צירוף שתיה בהפסקים, הינו כשיעור שתיית רביעית ולא בכדי אכילת פרס, והנה בכאן לא השיג הראב"ד כלום.

אמנם, יעויין בשו"ע (סי' תרי"ב ס"י) לענין יוהכ"פ, שפסק כשיטת הרמב"ם בסתם, דדוקא אם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפין לכשיעור, ואם לאו, אין מצטרפין. והוסיף השו"ע, ויש אומרים ששיעור צירוף השתיות כדי אכילת פרס, כמו צירוף אכילות, עכ"ד.

והנה שיטת ה"א הג"ל הינה שיטת הראב"ד בהלכות תרומות, שם כתב הרמב"ם (פ"י ה"ג) וז"ל, שתה וחזר ושתה, אם יש מתחילת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית הרי אלו מצטרפין

אבל הראב"ד לשיטתו נקט דעד כדי אכילת פרס שפיר חשיב צירוף, ויש כאן שתיית רביעית יין, ולכך פשיטא ליה להראב"ד דודאי אסור בעבודה, אלא להיות ואין כאן 'ושכר' פטור, ודו"ק.

דין ברכה אחרונה כאשר מפסיק בשתייתו

וקשה לי בדין זה, דהא השו"ע בהלכות יוה"כ (סי' תרי"ב) פסק כדברי הרמב"ם, דהרי הביא דעתו בסתם, שדוקא בכדי שתיית רביעית

מצטרפין, וכ"כ המשנ"ב בהלכות ברכות (סי' ר"י סק"א) ובשעה"צ (שם אות י"ב) שאין לברך ברכה אחרונה אלא א"כ שותה בלא הפסק.

ואם כן יש להעיר טובא, מדוע השו"ע גופיה לא באר דין זה בהלכות ברכות, שדין שתיית רביעית - היינו דוקא בשיעור של כדי שתיית רביעית, וכן לא מצאתי דין זה בדברי הרמב"ם בהלכות ברכות, וצ"ע.

ונצחק אל"ה - בלא תפילה אין כלום

לימים, שלחה הבת מברק להוריה בו היא מודיעה להם על הריגתו, ובמקביל את רצונה להפיל את עובריה ה"י. הלך אביה לגה"צ ר' אריה לוי זצ"ל להיוועץ בו כדת מה לעשות - כיצד ניתן למנוע זאת ממנה. קם ר' אריה ונסע אליהם לרמת גן, וצריך לדעת שנסיעה לשם בימים ההם היתה כרוכה בכארבע שעות נסיעה לכל צד, ואעפ"כ טרח ר' אריה לבוא אליהם.

כאשר הגיע ר' אריה לביתם, ישב ובכה ללא הפסקה, ולא הבינו בני הזוג על מה ולמה בוכה הרב. וכנראה שמעט לחלוחית של ירא"ש היה להם, וכאשר שמעו שהרב בוכה על התינוק היקר שהם הולכים להרוג, הבטיחו לו בני הזוג שלא יעשו צעד זה.

המשיך ר' רפאל ושאל את השר - אתה יודע מי היה אותו תינוק? אתה! בזכות הבכיות של הרב אתה ניצלת ולא הפילה אמך, ואתה רוצה לתמוך בחוק שיתיר הפלות. השר לא האמין לדבריו, וברר אצל הוריו שהיו עדיין בחיים, ואישרה לו אמו את אמיתות הסיפור, ומיד הורה לבטל את החוק.

לאחר שחזרו, שאלו הרבנים את ר' רפאל, היה לך כזה סיפור מוצלח ומרגש, לשם מה היית צריך להתעכב עוד בתפילה. ענה להם ר' רפאל, **בלי תפילה אין כלום! שיהיה הסיפור מוצלח ככל שיהיה, בלי ס"ד לא תהיה הצלחה.**

וכבר סיפרנו את המעשה שהיה בזמן שכינה מרן הגרי"ז זצ"ל כאב"ד בריסק, שהיה יהודי שנידון למוות, והיה נהוג אצלם שהנידון מתוודה לפני הרב, ושאלו את הנידון מי הוא רבו, ותשובתו היתה שמרן הגרי"ז הוא רב עירו, ולכן רוצה שיבוא אליו קודם ביצוע גזתו.

שלחו מברק למרן הגרי"ז שעליו להתייצב תיכף עבור ענין זה, ואך קיבל את המכתב וקרעו לגזרים.

לאחר שבועיים הגיעו אליו שוב, וגם בפעם הזאת הביע את סירובו להגיע. ואחרי תקופה נוספת, איימו עליו שאם לא יגיע ייהרגו את בני העיר או יעשו להם צרות, ואעפ"כ סירב מרן הגרי"ז.

וניגשו אליו ראשי הקהל ואמרו שזו סכנה לסרב להם, וזה עלול להביא גזירות רבות על העיר, ולא ענה להם הגרי"ז.

לאחר זמן, קיבל הגרי"ז מברק מהמושל שהם מודים לו על כך שהציל אותם מהריגת אדם חף מפשע, ונמצא העבריין האמיתי, ופטרו את היהודי לשלום.

מששאלו את מרן הגרי"ז, כיצד הואיל לסכן את כל בני העיר, ענה להם דרך נפסק ברמב"ם (יסוה"ת פ"ה) דאם ביקשה המלכות שימסרו להם אדם אחד או שיהרגו את כולם, הדין הוא ייהרג ואל יעבור, והיינו דאין להם למסור היהודי להריגה, עכ"ל, והנה בכך שילך הרב למקום ביצוע גזתו, יהיה זה בודאי קירוב מיתתו של הנידון, והלכה היא שאין גורמים מיתה וכו', ולכן סירב בכל תוקף להיענות לבקשתם.

וכמו שכתוב 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'', אין לו לאדם לירא משמירת וקיום ההלכה ויש לעמוד על כך בכל תוקף.

ואף כעת, שלדאבוננו לבד ממצב הסכנה והמלחמה, מנסה הממשלה לעכב את חוק דחיית הגיוס מבני הישיבות, ורוצים לגייס את בני הישיבות רח"ל, ואין רצונם בגיוס גרידא, אלא להעבירנו על דת, ומשום כך צריך לדעת שאף אם יקחו את כולנו לבית האסורים בעקבות כך, לא נירתע מאף אחד, כי כך הוא ציווי ה'.

ויה"ר שנזכה לעשות את ציווי ה' בכל המצבים, ונתבשר בגאולת עולמים במהרה, אמן.

כתוב בפרשתו (ט"ב - ו'), 'ויאמר אל אהרן קח לך עגל וגו', קחו שיער עזים לחטאת וגו', ויקחו את אשר צוה משה וגו', ולאחמ"כ כתוב, 'ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, וְיָרָא אליכם כבוד ה'.'

ויל"ע דהרי ציווה משה על כל דבר בפרטות, וכבר עשו והקריבו על פיו, ומדוע איפוא כתוב עוד 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'.

עוד יעויין ברש"י (שם ט"כ) דמאחר ועשו הכל כדבר ה' ועדיין לא ירדה שכינה, חלשה דעתו של אהרן, וז"ל רש"י (בפירושו ה'), כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר, יודע אני שכעס הקב"ה עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל, אמר לו למשה, משה אחי, כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי, מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל, עכ"ל.

וצ"ב מה היתה המשא ומתן ביניהם, אהרן טען שבגללו לא ירדה שכינה, ובקשו רחמים וירדה שכינה - מה תשובה היא לאהרן.

אלא מבואר בזה יסוד גדול, שבלא תפילה אין כלום! והן אמת שמה שאדם נצטווה בו - מוטל עליו לעשות, אולם גם אחר שעשה הפעולה, הקב"ה הוא הקובע את תוצאותיה.

ובזה יתבאר שהשיב משה לאהרן - אף אם אתה חושב שמספיק לעשות את המעשים ומיד תרד שכינה, אי"ז כן, אלא אף אחר שנעשו המעשים והמצוות, צריך סיעתא דשמיא שתשרה שכינה, ואי"ז עונש מחמתך, ולאחר שעמדו ובקשו רחמים, מיד ירדה שכינה לישראל.

וזוהו הכתוב לעיל מיניה, לאחר כל הציוויים, שיעשו כאשר ציווה ה' "וירא אליכם כבוד ה'", משום שרק ע"י עשיית המצוות בשלימות תהיה סיבה מאת ה' להשראת השכינה, אולם אי"ז תלוי בכם.

ועל דרך דרש ניתן להוסיף, דהנה אנו אומרים כל בוקר בברכת אמת ויציב, 'אמת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון', וי"ל כמשנת, דצריך תפילה וס"ד בתחילה לעשיית המעשה, ואף אחר עשייתו - אתה הוא אחרון, שקובע הכל, והכל ברצונו.

ולעיתים אדם אומר, התפללתי ארבעים יום בכותל ולא נתקבלה תפילתי, תשובתו היא, דאכן טוב עשה שהתפלל וחזר והתפלל, אולם אף אחר הפעולות וההשתדלויות, צריך ס"ד לזכות לישועה.

מעשה שהיה לפני קרוב לחמישים שנה, שרצתה הממשלה לחוקק חוק שמתיר קיום הפלות, רח"ל, וכידוע, 'הפלה' הינה רציחה ממש, ולומדים זאת מהפסוק (בראשית ט"ו) 'שופך דם האדם - באדם, דמו ישפך', ודרשינן בגמרא סנהדרין (נז): ד'אדם באדם' היינו עוברים, ואכן, גוי ההורג חייב עובר חייב מיתה, ואף ישראל ההורג עוון חמור הוא וחייבים עליו מיתה ביד"ש, ורצתה המדינה להתיר הפלה, רח"ל.

התכנסו הרבנים והוחלט שתלך משלחת רבנים לשר המשפטים דאז, בנימין תמיר, כדי להעמיד אותו על חומרת הדבר.

בשעה היעודה, היו מוכנים הרבנים ליציאה, ולפתע, קם הגאון רבי רפאל לוי זצ"ל ואמר ששכח משהו חשוב בביתו, ושב לאחר כרבע שעה עם ספר תהלים והבינו כולם שהתפלל בביתו להצלחתם בדרכם.

כאשר באו ללשכתו של השר, קם ר' רפאל ואמר, ברצוני לספר סיפור, לפני כמה עשרות שנים היתה משפחה ירושלמית שאחת מבנותיה הידרדרה ופרקה עול, ולאחמ"כ נישאה לחילוני ועברה לגור ברמת גן.